

ԵՐԱԺՇՏԱԹԵՐԱՊԻԱՑԻ ՍՈՑԻԱԼ-ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հայրապետյան Լուսինե

ԵՊՀ, Հայաստան

Երաժշտաթերապիան կարևորագույն արտոնականություն է, որը նպաստում է ձայնային ու ռիթմիկ կարգավորիչ հրահանգներով երեխայի հոգեհուզական լիցքաթափման, հոգեկարգավորման գործընթացին: Երաժշտաթերապիայի յուրօրինակ մեթոդները բացահայտում են երաժշտության համադրելի դերը երեխայի անհատական, տարիքային, հոգեբանական, սոցիալական առանձնահատկությունների հետ՝ լուծելու, կարգավորելու կամ շտկելու երեխայի սոցիալականացմանը խոչընդոտող զարգացման խնդիր կամ պատճառ: Երաժշտության հնչյունները բնական վիբրացիաներ են, որոնք տարբեր ուժգնությամբ են ազդում լսողական ապարատի վրա: Այդ թրթիռները, անցնելով ականջի միջով, իմպուլսներ են հասցնում ուղեղի կենտրոններին՝ ներգործելով որոշակիորեն դրական կամ բացասական ձևով: Այդ պատճառով յուրաքանչյուր արտաթերապիայի այս տեխնոլոգիայով յուրաքանչյուր սոցիալ-մանկավարժական միջամտություն նախատառ է պետք է մանրամասն մշակված լինի, որպեսզի համապատասխանի երեխային անհանգստացնող խնդրին և նպաստի դրա սոցիալ-մանկավարժական կանխարգելմանը:

Բանալի բառեր: Երաժշտաթերապիա, երաժշտական վիբրացիաներ, հոգեկարգավորում, արտաթերապիա, ռիթմիկ կարգավորում, ուլտրաձայն, ինֆրաձայն:

Նպատակը: Մեր ուսումնասիրության նպատակն է վեր հանել և բացահայտել երաժշտաթերապիայի առանձնահատկությունները սոցիալ-մանկավարժական աշխատանքների կազմակերպման գործում, ինչպես նաև քննել երաժշտաթերապիայի հնարավորությունները զարգացման խոչընդոտներ ունեցող երեխաների հետ տարվող շտկողավերականգնողական աշխատանքներում:

Խնդիրները: Հետազոտության տեսական մշակվածության հիմքում դրվել են մանկավարժահոգեբանական մի շարք խնդիրներ, որոնք կնպաստեն հիմնախնդրի վերհանմանն ու ամբողջական բացահայտմանը: Դրանցից են՝ բնութագրել երաժշտաթերապիան իբրև ժամանակակից արտոնականություն, բացահայտել ոչ վերբալ հաղորդակցական այս տեխնոլոգիան որպես հուզական առողջության կարևոր պայման, ներկայացնել երաժշտաթերապիայի հետ տվյալ զարգացման խնդրի համադրելիության հիմքերը և հիմնավորել սոցիալ-մանկավարժական միջամտության կարևորությունը:

Հետազոտական հարցը: Կարիք կա երաժշտաթերապիան դիտարկելու՝ որպես արտաթերապիայի ժամանակակից տեխնոլոգիա սոցիալ-մանկավարժական խնդիրներին լուծման համատեքստում:

Նորույթը: Երաժշտաթերապիայի սոցիալ-մանկավարժական առանձնահատկությունների համակողմանի բացահայտումն է, որը նորովի է մեկնաբանում նրա կարևոր դերը երեխայի հետ տարվող սոցիալ-մանկավարժական աշխատանքներում:

Հարցի վերաբերյալ գրականության մշակվածության ու վերլուծության աստիճանը: Հռոմի հռոմեացիները քննվել են Դեկեր Ֆոյգտի, Կառլ Օրֆի, Ա. Տոմատիսի երաժշտաթերապևտիկ տեսությունները:

Հեղինակի նախնական վարկածը: Երաժշտության ազդեցությունը մարդու վրա ակնհայտ իրողություն է, որի մասին գիտենի դեռևս անտիկ աշխարհի մարդիկ, երբ պատմում էին Սիրինգոսի սիրո լեգենդը, երբ ձայնային վիբրացիաներ արձակելով՝ ծիսական երգեր էին երգում առողջության, երջանկության ու սիրո մասին: Երաժշտության միջնորդությամբ մարդն ապրում է տարբեր որակի զգացողություններ, ունենում է հույզեր, նյարդային գրգիռներ՝ կախված ձայնի ուժգնությունից, ռիթմիկ պատկերներից, տեմպից, այլ գործոններից ևս, որոնք իրենց ազդեցիկությամբ զուտ ձայնային ֆիզիկական երևույթը վերածում էին հոգեկան երևույթի: Երաժշտության միջուկը ձայնն է, որը, մարդու վրա ազդող ամենաարագ ու ներգործուն միջոց լինելով հանդերձ, կարող է ոչ միայն դրական, այլև բացասական ազդեցություն ունենալ, եթե խախտված են երաժշտությունը լսելու պայմանները: Երաժշտությունը ուլտրաձայների, ինֆրաձայների, երաժշտական դադարների համադրություն է, որի ազդեցությունը երեխայի հուզական առողջության վրա զգալի է: Ըստ այդմ՝ ուսումնասիրելով երաժշտաթերապիայի սոցիալ-մանկավարժական առանձնահատկությունները՝ հնարավոր է բացահայտել դրա այն հնարավորությունները ոչ միայն երեխայի խնդրի հետ աշխատելու, այլև այն խստորոշելու ու բնութագրելու, վերականգնողական ճանապարհներ դուրս բերելու համար ևս:

Մեթոդները: Օգտագործվել են վերլուծահամադրական, զուգադրական, համեմատության մեթոդներ:

Հետազոտության տեսական և գործնական նշանակությունը: Հետազոտության տեսական նշանակությունը բացահայտվում է երաժշտաթերապիայի հնարավորությունների ասպարեզը, որը թույլ է տալիս այն դիտարկել ոչ միայն հոգեբանական աշխատանքների տեսանկյունից, այլև սոցիալ-մանկավարժական կողմից, ինչն էլ ակնառու հետաքրքրական է դարձնում դրա բազմակողմանիությունն ու բազմագործոն ներազդեցության բնույթը: Գործնականում այն կարելի է կիրառել համարել նաև մանկավարժական առավել ընդգրկուն գործունեության տեսանկյունից՝ բացահայտելով մանկավարժի ստեղծագործականությունն ու զարգացվածության աստիճանը սոցիալ-մանկավարժական գործունեություն ծավալելու տեսանկյունից:

Հիմնական շարադրանքը: Երաժշտաթերապիան կարևորագույն հոգեկարգավորող արտոտեխնոլոգիա է, որը նպաստում է ձայնային ու ռիթմիկ կարգավորիչ հրահանգներով երեխայի հետ տարվող սոցիալ-մանկավարժական աշխատանքների որակական բարելավմանը և արդյունավետության բարձրացմանը: Երաժշտաթերապիան՝ որպես օժանդակ միջոց, օգնում է սոցիալ-մանկավարժական աշխատանքների կազմակերպմանը, արդյունավետությանը և նպաստում է երեխայի վարքի նորմավորմանն ու կարգավորմանը, հուզական հավասարակշռությանը, հոգեկան առողջության պահպանմանը, ինչպես նաև այն կարելի է համարել գեղարվեստագեղագիտական դաստիարակության օժանդակ միջոց:

Այսօր այն մեծ կիրառություն ունի մանկավարժական խնդիրների լուծման հարցում, քանի որ մանկավարժություն գիտությունը վերածվել է սինթետիկ համակարգի, որը մանկավարժական հիմնախնդիրը և դրա լուծումը դիտարկում է մասշտաբային ու բազմաձև ու տեսանկյունից: Այդ պատճառով ուսումնադաստիարակչական աշխատանքները

տանքներին զուգընթաց տարվող սոցիալ-մանկավարժական աշխատանքների կազմակերպման գործում երբեմն կարիք է լինում օժանդակ միջոցների՝ իրենց առաջնային, որոշ դեպքերում էլ՝ երկրորդային կիրառություններով, որոնցից են արտթերապևտիկ տեխնոլոգիաները: Սոցիալ-մանկավարժական աշխատանքների կազմակերպման արդյունավետությունը կախված է մանկավարժի՝ սոցիալ-մանկավարժական գործունեության օբյեկտի, առարկայի մասին հստակ պատկերացումներից, սոցիալ-մանկավարժական գործունեության ձևերի ու մեթոդների, տեխնոլոգիաների, կիրառման կարողություններից, հմտություններից, ինչպես նաև ստեղծագործականությունից, քանի որ սոցիալ-մանկավարժական ցանկացած խնդիր ինքնին մանկավարժական ստեղծագործություն է և ավանդական մոտեցումներին զուգընթաց պահանջում է ինքնատիպ լուծումներ:

Դեռևս 17-րդ դարում գերմանացի փիլիսոփա, բնագետ Աթանասիուս Կիրխերը գտնում էր, որ աշխարհում գոյություն ունեցող ամեն բան կապված է մյուսին անտես թելերով, և համայնական միասնականության այդ մոտեցումը կոչեց «հոլիզմ», որի ամբողջականությունը ապահովվում է ներդաշնակության օրենքով՝ բացահայտելով այդ կապերը տիեզերական մեզամարմինների օրենքներով, ընդհուպ քննարկելով դրա դերը մարդու միկրոհամակարգի վրա [3]: Նրա կարծիքով ներդաշնակության և հոլիզմի օրենքները պետք է հասկանալ հարմոնիկ մեղեդիների շնորհիվ, ձայնի նյութական հատկությունների ուսումնասիրության, ակուստիկ բալանսավորման արդյունքում, որոնց հիման վրա կարելի էր «կարգի բերել» մարդու նյարդային համակարգը և ամբողջական, համալիր օգնություն ցուցաբերել՝ երաժշտությունը կիրառելով բուժական նպատակներով:

20-րդ դարի նախասկզբին երաժշտության բուժական, հոգեբանական, մանկավարժական համակցված կիրառությունները հետաքրքիր գիտափորձերի և հետևությունների արդյունք դարձան: Երաժշտաթերապևտիկ տեսանկյունից սանոգենեզի համակարգում ձայնը դիտարկվեց որպես դինամիկ գործոն, որը նպաստում է մարդու, առավել ևս՝ երեխայի զարգացման խնդրի կամ հիվանդության ընթացքում օրգանիզմի խախտված ինքնակարգավորումը վերականգնելու գործընթացին՝ ձայնային ազդակներով խթանելով պաշտպանական-հարմարվողական մեխանիզմների վերագործարկումը: Ձայնի հաճախականությունը, տեմբրը, երաժշտական տոների ծավալները քննվում են իբրև ակտիվ կենսաբանական չափանիշներ, որոնց թողած ազդեցությունները, հատկապես հարմոնիկ երաժշտության մեջ, իբրև համարվում են հուզական լիցքաթափման, հակաաթրեսային ռեակցիաների առաջացման միջոցներ: Երեխայի անձի ձևավորման ու զարգացման գործընթացում կենսաբանական ռիթմի ու ֆիզիոլոգիական ռեակցիաների անընդհատ փոփոխությունները մինչև հասունացման և կայունանալու փուլ թույլ են տալիս նկատել, որ սիրտ-անոթային, մարսողական, շնչառական, հորմոնալ, հոգեկան գործունեության ռիթմիկ պատկերները անընդհատ փոփոխվում են՝ կախված նեյրոէնդոկրին գործոններից: Այս առումով երաժշտական ռիթմիկ բազմազանությունից օգտվելը ևս թույլ է տալիս զգայարանների ռեցեպտորների միջոցով ստացված տեղեկատվությունը համակարգել և փոխանցել մեր օրգանիզմի նյարդային բջիջներին՝ առաջացնելով հստակ զգացողություններ, արդեն իսկ առաջացած զգացողություններին արձագանքել: Այսինքն՝ ներդաշնակության օրենքներին համապատասխանեցված երաժշտությունն օգնում է հուզական զարգացմանն ու աճին, որոնք նպաստում են, որ ֆիզիկական երևույթից ձայնը փոխակերպվի հոգեկան երևույթի:

Լսելը ունկնդրելու, իսկ այնուհետև ընկալելու գործընթացի առանցքն է կազմում, սակայն այն պետք է դիտարկել ներդրումունեղությունը հարաբերակցությունների տեսանկյունից, քանի որ ազդեցությունը որոշակիանում է բովանդակությունը ընկալելու արդյունքում. կայտառ երաժշտությունից երեխան ուրախանում է, տաքանում, վատ լուրից՝ տխրում, սառչում, մեքենայի ուժեղ ձայնից՝ վախենում, տագնապի զգացողություն ունենում, ուժեղ քամու ձայնից՝ լարվում, նաև մրսում: Փաստորեն՝ լսելը հնչյունների ընկալման, տարածական պատկերացման համակարգման և մի շարք այլ տեսանկյուններից կարելի է համարել թե՛ լսողական ապարատի ակտիվացման գործոն, թե՛ առողջության պայմաններից մեկը: Ժամանակի ընթացքում մարդու մոտ ձևավորվել է ակուստիկ ազդանշանների հանդեպ արձագանք, որը պաշտպանական ռեակցիայի ձևերից մեկն է, միննույն ժամանակ կարելի է ուշադրություն դարձնել դրա պատասխան ռեակցիային, որը ախտորոշման հարուստ նյութ է մարդու՝ ակուստիկ ազդանշաններին տված արձագանքի: Անդրադառնալով երաժշտաթերապիայի օգնությամբ սոցիալ-մանկավարժական աշխատանքների կազմակերպման առանձնահատկություններին՝ երաժշտաթերապևտ Գ. Դեքեր-Ֆոյգտը նկատում է. «Երաժշտությունը աշխարհի ձայնն է, իսկ ականջները՝ դրանք ընդունելու դարպասները» [2, էջ 22]: Այսպես կարևորվում է երեխայի աուդիոլիզուալ առողջության դերը աշխարհանաչողության գործընթացում: Երաժշտաթերապիայի մասին իր աշխատության մեջ նա հիմնավորում է, որ ձայնատեսողական համակարգի շնորհիվ ունենք հնչյուններն ընկալելու, ձայները տարբերակելու և որևէ ձայնից երևույթը պատկերացնելու, գործողությունները երևակայությամբ զարգացնելու գործառույթ, հնչեցրած բառերը հասկանալու խնդիր: Որոշ դեպքերում, լսողական խնդիրների հետ կապված, աուդիոլիզուալ պատկերացումները խեղվում են և երեխային ամբողջական չեն փոխանցում շրջակա միջավայրի մասին տեղեկատվություն: Պատճառները կարող են տարբեր լինել. այն երեխաները, որոնց մոտ խախտվել է բարձր հաճախականությունների հնչյունների ընկալումը, հստակորեն լսում են համահունչ հնչյունները, սակայն խանգարված են դրանց միացումը և բառի ձևավորումը, հետևաբար նաև՝ խոսքը: Երբեմն ինտրովերտ անձնային-հոգեբանական հատկություններով օժտված երեխաները կարող են կարևոր երևույթը չընկալել դրան համընթաց լսվող աղմուկի պատճառով, օրինակ, եթե միջանցքում կամ դասարանում աղմուկ է, հնարավոր է, որ երեխան նայի անուշադիր, նրա ուղեղը չկարողանա առանձնացնել լսողական կարևոր տեղեկատվությունը ֆոնային աղմուկի պատճառով: Կան երեխաներ, որոնք հիմնականում լսում են աջ ականջով և հակառակը, կան երեխաներ, որոնք հիմնականում լսում են ձախ ականջով: Հայտնի է, որ աջ ականջը կապված է ուղեղի ձախ կիսագնդի հետ, որտեղ գտնվում են խոսքային գոտիները: Եթե երեխան ավելի շատ է լսում ձախ ականջով, ապա տեղեկատվությունը նախ մտնում է աջ կիսագնդ, ապա՝ տեղափոխվում ձախ, որը ավելի երկար է տևում: Բացի դրանից՝ լսելու ընթացքում հնչյունները կարող են նաև փոքր-ինչ աղավաղվել, հատկապես բարձր հաճախականության հնչյունները: Դա դժվարացնում է լսածի ըմբռնումը: Նման խնդիրների շտկման համար ֆրանսիացի բժիշկ Ալֆրեդ Տոմատիսի կողմից 20-րդ դարի 50-ականների սկզբին մշակվեց աուդիոլիզուալ երաժշտաթերապևտիկ ծրագիր, որը օգնում է լսողական ընկալման զարգացման ու վեցստիբուլյար համակարգի աշխատանքի կարգավորմանը [5, էջ 478]: Ա. Ա. Տոմատիսը ցույց տվեց, որ լսելը ընկալելու, ապա հասկանալու միայն մեկ կողմն է, որը պետք է հնարավորինս բարելավված լինի: Նա բացահայտեց, որ երաժշտաթերապիայի միջոցով կարելի է շտկել այնպիսի խնդիրներ, ինչպիսիք

են՝ նյարդային համակարգի, ներոզի, գերծանրաբեռնվածության, անքնության, լեզվա-
հաղորդակցական, սիրտանոթային համակարգի որոշ հիվանդություններ, հիպերտո-
նիկ հիվանդություններ, վեգետատիվ դիսֆունկցիա, մարսողական համակարգի հի-
վանդություններ՝ գաստրիտ, սպաստիկ կոլիտ, ստամոքսի խոցային հիվանդություն և
այլ օրգանների հիվանդություններ, այդ թվում՝ շնչառական հիվանդություններ, բրոն-
խիալ ասթմա, քրոնիկ բրոնխիտներ, միզասեռական համակարգի հիվանդություններ,
ցավային համախտանիշներ, Ալցհեյմերի համախտանիշ, աուտիզմ, զարգացման ուշա-
ցում, կակազություն և այլն:

Վաղորդության դպրոցների հիմնադիր Ռ. Շտայների կարծիքով արվեստի ճյուղերից
միայն երաժշտությունն է, որ ականջի շնորհիվ ներս է մտնում մարդու հոգեկան աշ-
խարհ և այլևս դուրս չի գալիս՝ թողնելով այնտեղ հետքեր: Նա կարծում էր, որ դրան
կարելի է համակցել մարդու մարմինը որպես ինքնատիպ երաժշտական գործիք, որից
ծնվում են մտքեր: Նրա առաջարկած ռիթմիկ համաչափությունը երաժշտության, խոս-
քի, մարմնի շարժման համակցությունն էր, որ կոչվում էր էվոլյուցիա: Մարմինը նյար-
դաթելի պես «ուրվագծում է» անլսելի ուլտրաձայնը ինֆրաձայների ազդեցության տակ:
Շարժումները նախապես մտածված չեն. ծնվում են տվյալ պահին, «հոսում են» մարդու
ներսից, հոգու, մտքի խորքերից, մարդը ազատագրում է ինքն իրեն իր ստեղծած հոգսե-
րի, մտածումների կապանքներից: Ծնվում է ստեղծագործողի ազատությունը: Այսպես
ընդգծվում է երաժշտության ազդեցությունը մարմնաշարժողական համակարգի վրա:

Երաժշտաթերապևտիկ յուրահաստուկ որոնումներով աչքի ընկավ նաև գերմանա-
ցի մանկավարժ, կոմպոզիտոր Կարլ Օրֆը [1, էջ18-23]: Նա գտնում էր, որ երաժշտու-
թյան միջոցով կարելի է զարգացնել երեխայի ընկալման, յուրացման գործընթացները,
օգնել երեխային ինքնաճանաչման, սեփական անձը սիրելու, հասկանալու, առանձա-
հատկությունների հետ հաշվի նստելու հարցում: Նվագել, երգել, պարել. այս միջոցնե-
րով էր նա պատկերացնում երեխայի համար խաղային նոր իրավիճակների ստեղծու-
մը, ինչի միջոցով խթանվելու էին երեխայի ստեղծագործականությունը, իմպրովիզացի-
աներ անելու կարողությունը: Օրֆի հիմնած երաժշտական դպրոցը գտնվում էր Մյուն-
խենում, որտեղ երեխայի ստեղծագործական ազատության հետ մեկտեղ կարևորվում
էին ռիթմոթերապիան ու շարժումները, մեղեդին ու կոմպոզիցիան, որոնք պետք է հո-
րինելին երեխաները: Կարլ Օրֆը հատուկ նրանց համար հորինել էր երաժշտական գոր-
ծիքներ՝ կապված երեխաների առանձնահատկությունների, նրանց ունեցած խնդիրնե-
րի հետ: Այս հատուկ գործիքների հավաքածուն հիմնականում հարվածային գործիքներ
է ներառում, որոնք պայմանականորեն բաժանվում են մեղեդային և աղմուկ առաջաց-
նող գործիքների: Կան նաև ափսեներ, փայտիկներ, բոժոժներ, ապարանջաններ, քա-
րեր, որոնք՝ որպես ենթագործիքներ, օգնում էին երեխային առավել ձայնեղ դարձնել իր
ստեղծագործությունը: Դրանք պատրաստված էին փայտից, մետաղից, կաշվից և այլ
նյութերից: Դրանց մեջ էին քսիլոֆոններ, զանգակներ, միլարանի ջութակներ և այլն:
Կային նաև ինքնաշեն յուրահաստուկ գործիքներ, որոնք թույլ են տալիս նվագողին կամ
ստեղծագործողին հետաքրքիր ձայներ ստանալ: Երեխայի համար գունեղ հնչյուններ
ստանալը դառնում է հրապուրիչ խաղ: Օրֆի հետաքրքիր գտածոն ապակե բաժակներն
էին, որոնք լցված էին տարբեր քանակի ջրով, և դրանով իսկ որոշակի հնչողությամբ
ձայներ կարելի էր ստանալ՝ հարվածելով բաժակի տարբեր մասերին: Երեխան հաճույ-
քով խաղում էր այդ բաժակների հետ՝ փայտե կամ մետաղական ձողիկներով «փորձա-
րկելով» հնչյուններ, որոնք ծնվում էին իր հարվածներից հետո: Օրֆի գործիքներն ունեն

անսամբլային հնչողության հատուկ որակ: Այն առանձնանում է զարմանալի գեղեցկությամբ, ներդաշնակությամբ և հարմար է նվագող կամ նվագակցող երեխաների երգին:

Երեխայի զարգացման խնդրին համահունչ երաժշտական գործիքներ ստեղծելու և հավաքածուի վերածելու հարցում Կ. Օրֆին իբրև խորհրդատու օգնել է Էթներաժիշտ Կուրտ Մաքսը, որը բացահայտում էր էթնիկ երաժշտության մեջ օգտագործվող գործիքների բնական հնչողության օգտակար կիրառությունը երաժշտաթերապիայում: Կ. Օրֆի՝ երաժշտական գործիքների հնչողության գերող գեղեցկությունը գրավիչ է երեխաների համար, ինչը հնարավորություն է տալիս մանկավարժին առաջին պարապմունքից երեխայի ուշադրությունը հրավիրելու վառ և խամրած, թափանցիկ, թավշյա, ճոճոացող հնչյունների բազմազանության վրա: Ի վերջո, հնչյունը պետք է լինի երեխայի աշխարհում առաջին երաժշտական կաթիլը, որը կուտակվելով պետք է երաժշտական ճաշակ ձևավորի:

Կ. Օրֆի երաժշտական գործիքների հնարավորություններն այնքան անսպառ են, դրանց դրող և արգելակող ազդեցությունները՝ այնքան անփոխարինելի իրենց դրական ազդեցությամբ, որ երեխային մղում են ամենապարզ երաժշտական իմպրովիզացիայի: Միննույն ժամանակ դրանք հատուկ պատրաստված էին կոնկրետ զարգացման խնդրի լուծման համար՝ յուրահատուկ մեկլարանի ջութակներ, աֆրիկյան մարիմբա գործիքի նմանօրինակությամբ ստեղծված քսիլոֆոններ, քնարներ, փայտե շվիներ, բլոկ-ֆլեյտա և այլն: Երեխայի հորինած երաժշտությանը կարող են ուղեկցել նրա միմիկաները, երբեմն՝ նաև ժեստերը: Ուսուցիչը կարող է ընտրել բանաստեղծություն կամ պատմություն դասարանում կարդալու համար, ապա երեխաներին կառաջարկվի ընտրել գործիք և ներկայացնել պատմության հերոսի ասելիքը երաժշտական գործիքներով: Երբ ուսուցիչը կրկին կարդում է պատմությունը, սովորողները ընտրված գործիքի վրա ձայնային էֆեկտներ են ավելացնում: Օրֆի մեթոդիկայով սովորողները ճանաչում են ռիթմը, մեղեդին, ներդաշնակությունը [1, էջ 18-23]:

Երաժշտության ուսուցման համար Օրֆի համակարգում չկան սահմանափակումներ. յուրաքանչյուր ուսուցիչ կարող է օգտագործել Օրֆի մեթոդը՝ սեփական ծրագրով դասեր անցկացնելով և հարմարեցնելով սովորողի տարիքին և անհատական առանձնահատկություններին: Այն կարելի է նաև կիրառել մեծահասակների դեպքում՝ փոքրինչ ձևափոխությունների ենթարկելով աշխատանքի բովանդակությունը: Երաժշտաթերապիայի մեթոդների հիմքում երաժշտական իմպրովիզացիան է՝ թերապևտի և երեխայի ինքնաբերական դրսևորման, երեխայի՝ խմբի հետ աշխատելու ու ստեղծագործելու մթնոլորտում համատեղ ձայնային միջավայրում սոցիալական դերերի հավասարեցման գործառույթը [4, էջ 176]:

Սոցիալ-մանկավարժական աշխատանքների կազմակերպման գործում երաժշտաթերապևտիկ ինքնատիպությամբ աչքի է ընկնում նաև Ս. Վ. Շուշարջանի մեթոդիկան: Դրա հիմքում ժամանակակից երաժշտական թերապիայի գործառույթներն են, որոնց արդյունքում նա հիմք է ընդունում բժշկական ախտորոշման նախնական ուսումնասիրված տվյալները, կենտրոնանում է երեխայի ֆիզիկական, հուզական, սոցիալական և հոգեբանական կարիքների վրա՝ գտնելով, որ երաժշտության միջոցով առողջացումը ինտերակտիվ համագործակցության համակարգային գործընթաց է: Ականջակալելով բուժական գործիքային երաժշտության ունկնդրման ընթացքում երեխաները ներգրավված են տարբեր բնույթի աշխատանքներում, այդ թվում՝ շարժումներ երաժշտության համակցությամբ, իմպրովիզացիա ու բուժական վոկալ, ռիթմիկ վար-

ժանրեր և այլն: Սա թույլ է տալիս երաժշտությունը կիրառել երեխայի ֆիզիկական, հոգեբանական, ճանաչողական և սոցիալական գործառույթների ակտիվացման նկատառումներով:

Եզրակացություն: Երաժշտության թերապևտիկ ազդեցության բուժական կիրառությունների հիմքի վրա աշխարհի տարբեր երկրներում ձևավորվել են առողջաբարական կենտրոններ, որոնք լուրջ հաջողություններ են գրանցում հատկապես սոցիալմանկավարժական, շտկողական և վերականգնողական աշխատանքներ իրականացնելու գործում [5, էջ 478]: Սոցիալականացման խոչընդոտներ և զարգացման խնդիրներ կամ հապաղումներ ունեցող երեխաների խնդիրների լուծման համար երաժշտաթերապիան առաջարկում է հետևյալ քայլերը՝ ձայնի, ռիթմի, մեղեդու ներդաշնակ կիրառություն, անհատական ու խմբային պարապմունքների ժամանակ երաժշտական տարրերի նպատակային կիրառություն, հաղորդակցման, հարաբերությունների կառուցման, հարմարման, ֆիզիկական, սոցիալական, հոգեկան, մտավոր ինքնադրսևորման բանաձևերի դուրսբերման դերը կյանքի որակի բարելավման տեսանկյունից:

Օգտագործած գրականության ցանկ

1. Баренбойм Л.А., Элементарное музыкальное воспитание по системе Карла Орфа. – М., 1978. – с.18-23.
2. Декер-Фойгт Г.Г., Введение в музыкотерапию. – СПб., Питер, 2003.: ил. (Серия «Золотой фонд психотерапии»). – 208 с.
3. Иогансон Л.И., Возрождение Атанасиуса Кирхера //Алманах пространство и время, Т.1, В.1. – 2016. – <https://cyberleninka.ru/article/n/vozrozhdenie-atanasiusa-kirhera/viewer>
4. Петрушин В.И., Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – М., Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1999. – 176 с.
5. Шушарджан С.В., Руководство по музыкотерапии. – М., Медицина, 2005. – 478 с.

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ МУЗЫКАЛЬНОЙ ТЕРАПИИ

Այրապետյան Լուսինե

ԵГУ, Армения

Аннотация

Музыкотерапия – важнейшая арт-технология, способствующая процессу эмоциональной релаксации и психической регуляции ребенка с помощью звуковых и ритмических регулирующих указаний. Уникальные методы музыкальной терапии были внедрены различными композиторами-педагогами, учителями музыки, музыковедами, арт-терапевтами, которые с разных сторон представляли и оценивали роль музыки в решении, регулировании или коррекции проблем и причин, препятствующих социализации ребенка в сопоставлении с их индивидуальными, возрастными, психологическими и социальными особенностями. Звуки музыки — это естественные вибрации, воздействующие на слуховой аппарат с разной интенсивностью. Эти вибрации проходят через ухо и посылают импульсы в центры мозга, воздействуя на них в определенной степени положительно или отрицательно. Вот почему всякое социально-педагогическое вмешательство с помощью арт-терапевтических технологий должно быть прежде всего детально разработано, чтобы соответствовать проблеме, беспокоящей ребенка, и способствовать ее предупреждению.

Ключевые слова: музыкотерапия, музыкальные вибрации, психорегуляция, арт-терапия, ритмическая регуляция.

Summary

Music therapy is a powerful art technology, which promotes the process of emotional relaxation and mental regulation of the child with sound-rhythmic regulating instructions. Unique methods of music therapy have been introduced by various composers-educators, music teachers, musicologists, art therapists, who have presented the comparable role of music with the individual, age, psychological, social characteristics of the child to solve, regulate or correct the problem of child development. The sounds of music are natural vibrations that affect the hearing aid with different intensities. These vibrations pass through the ear and send impulses to the centers of the brain, acting in a somewhat positive or negative way. That is why every social-pedagogical intervention with this technology of every art therapy must first be elaborated in order to respond to the problem that worries the child and to help prevent it.

Keywords: Music therapy, music vibrations, psychotherapy, art therapy, rhythm regulation.

Получено: 30.03.2022

Received 30.03.2022

Рассмотрено: 17.04.2022

Reviewed 17.04.2022

Принято: 18.04.2022

Accepted 18.04.2022

37.013.42

DOI <https://doi.org/10.46991/educ-21st-century.v4.i1.180>

ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՄԱՐԴԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՓՈԽԱՌՆՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ղազարյան Արևիկ

*Երևանի պետական համալսարան,
Հայաստան*

Համառոտ ներածական: Սոցիալական մանկավարժությունը և մանկավարժական մարդաբանությունն իրենց արժանվույն, հիմնարար տեղն են զբաղեցնում մարդուն ուսումնասիրող գիտությունների շարքում: Երկու գիտաճյուղերի փոխառնչությունների վերլուծությունը հնարավորություն է տալիս փաստելու, որ գիտաճյուղերն ունեն միջգիտական սերտ աղերսներ: Լինելով ինտեգրալ գիտաճյուղեր՝ դրանք մեթոդաբանական հիմք կարող են հանդիսանալ զարգացող գիտաճյուղերի՝ թվային մանկավարժական անտրոպոլոգիայի, թվային սոցիալական մանկավարժության, մանկավարժական դիզայնի համար:

Բանալի բառեր: Սոցիալական մանկավարժություն, մանկավարժական մարդաբանություն, փոխառնչություններ, հիմնախնդիրներ և օրինաչափություններ, թեմատիկ բովանդակային նմանություններ և տարբերություններ:

Հիմնախնդիրը: Սոցիալական մանկավարժության և մանկավարժական մարդաբանության փոխառնչությունների վերլուծությունը հնարավորություն կտա հիմնավորելու, որ միջգիտական սերտ կապերի դրսևորման շրջանակներում երկու գիտաճյուղերի հիմնախնդիրների լուծումը ենթադրում է մարդաբանական գիտելիքների տիրապե-